

O AMENAJARE CU DESTINAȚIE SPECIALĂ (ALTARUL-GRÂNAR) APARTINÂND CULTURII TIZAPOLGĂR

În urma campaniilor arheologice din 2000-2001 și 2001-2002 de la Șeușa (jud. Alba), în punctul Gorgan au fost surprinse două nivele de locuire: unul Coțofeni de fază III, iar celălalt Tizapolgăr, probabil timpurie.

În cadrul nivelului de locuire aparținând culturii Tizapolgăr, în locuința-complex C₁ a fost descoperită o amenajare alcătuită dintr-un „altar-grânar”, mai multe râșnițe și o serie de vase.

Altarul, descoperit în stare fragmentară, este confecționat din argilă și material organic (pleavă), amestecul având o ardere bună.

inferioară

Existența acestor impresii demonstrează că modul de construcție al altarului e asemănător cu cel al meseilor-altar petreștine descoperite la Pianul de Jos-Podei (Paul 1992, 105) sau Ghirbom (jud. Alba) (Aldea 1974, 4).

Pe un schelet de material lemnos (nuiele) se aplica stratul de argilă care, ulterior era ars. Altarul grânar are o formă dreptunghiulară, având dimensiunile de 1,5 x 1 m. Marginile sunt ușor înălțate, ceea ce ne face să presupunem că, inițial, a avut o formă albiată (Ciută, Gligor, 2003, 14). Era orientat est-vest, cu o ușoară deviere. Coordonatorul șantierului consideră că această deviere corespunde cu traiectoria soarelui pe cer în lunile septembrie-octombrie, când erau recoltate produsele agricole, deci, întregul complex poate fi asociat depunerii de ofrande închinată divinității care asigurase o recoltă bogată (Ciută, Gligor 2003, 21).

În capătul de vest al altarului au fost descoperite, aliniate, trei fragmente de râșniță de mână și o râșniță întregibilă, aceasta din urmă de formă aproximativ

grosime de 5 cm. Spre capătul de est al altarului au fost descoperite 3 fragmente de piatră, unul dintre ele, un frecător, se pare că provine dintr-o râșniță spartă, însă utilitatea celorlalte două nu ne este cunoscută. Un alt fragment de râșniță a fost descoperit în apropierea laturii de sud a altarului. Toate râșnițele au fost găsite cu partea activă întoarsă spre pământ, fapt care a determinat să se presupună că acest complex ar putea fi pus în legătură cu încheierea unui ciclu agricol.

În asociere cu altarul au fost descoperite și trei vase, încadrarea lor fiind făcută pe baza tipologiilor propuse de N. Iercoșan (Iercoșan 2002, 370 și urm.). În apropierea râșnițelor din capătul de vest au fost descoperite două vase: unul miniatural, imitând, ca formă, o oală bitronconică cu buza cilindrică supraînălțată, prezentând pe buză două tortițe ascuțite și perforate, iar celălalt, o cupă cu forma tronconică, ușor bombată, prezentând ca ornamente două proeminente ascuțite, sub formă de cioc de pasăre, interpretate ca posibile coarne de consacrație (Ciută, Gligor 2003, pl. 22). Un al treilea vas, descoperit fragmentar, era plasat în centrul altarului și prezintă, ca ornamentație, proeminente. Starea în care a fost descoperit ne îndreptățește să presupunem că a fost spart în mod ritual. Acest tip de ritual se întâlnește în cadrul sanctuarului de la Parța, aparținând culturii Vinča (Lazarovici, Drașoveanu, Maxim 2002, 50-60).

Toate cele trei vase aparțin categoriei ceramicii fine, de culoare cărămie, sunt lustruite și prezintă în pastă, ca degresant, nisip cu bobul mic. Au fost supuse unei arderi oxidante de foarte bună calitate (Ciută, Gligor 2003, 22). La mică distanță de altar a mai fost descoperit un vas cu picior perforat, lustruit, de culoare maronie. Are o înălțime de aproximativ 22 cm și un diametru maxim de 18 cm. Ornamentația constă din benzi de linii incizate, dispuse, în formă de „W”, încadrate de șiruri de împunsături.

La aproximativ 2 m vest de altar a fost descoperită o groapă cu depuneri rituale (G₃): în interiorul ei au fost găsite o râșniță, o mare cantitate de cochilii de melci și fragmente de ceramică fină, iar în apropiere o dălțiță de cupru (Ciută, Gligor 2003, 12, 13).

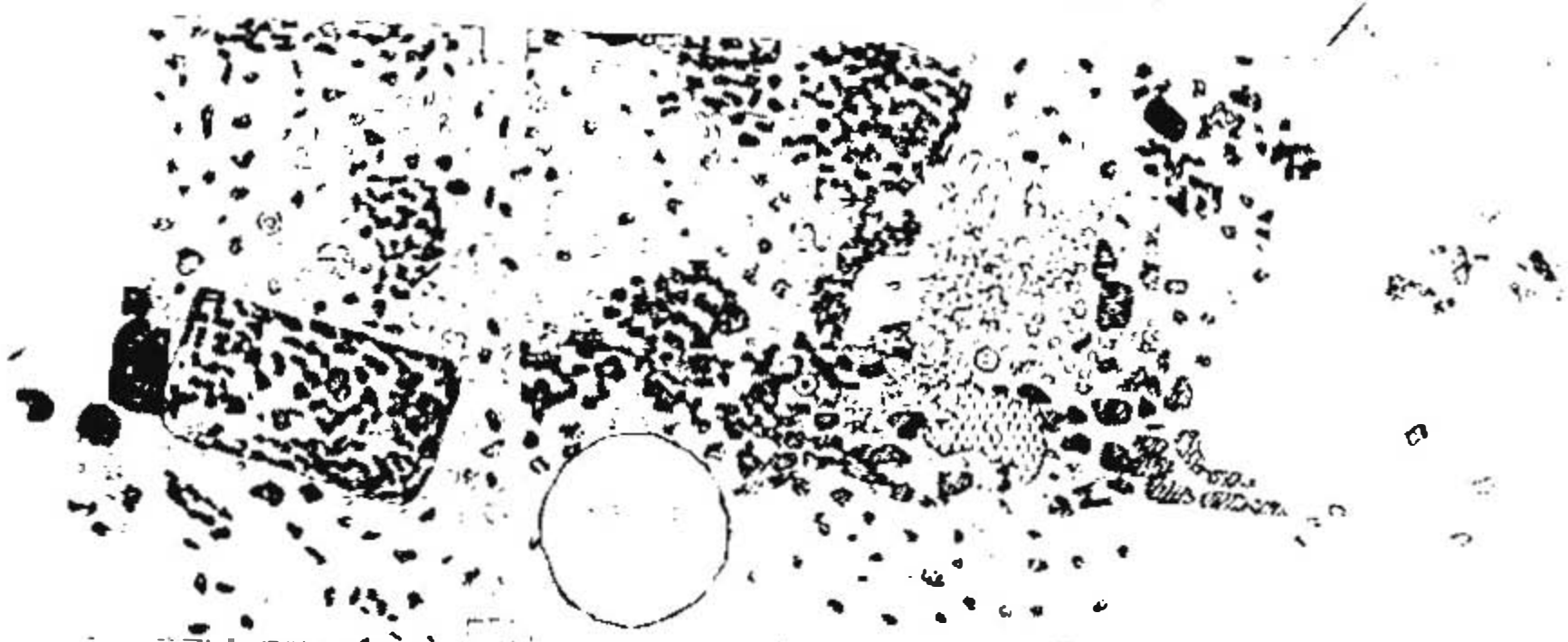
Analogii pentru acest tip de complex de cult se întâlnesc și în cadrul altor culturi eneolitice. Pentru cultura Vinča se cunoaște complexul de la Parța (Lazarovici 2002). În cazul culturii Petrești au fost descoperite două mese-altar: una de formă triunghiulară la Pianul de Jos și o alta la Ghirbom, însă forma acesteia nu a putut fi determinată (Paul 1992, 105). Analogii se întâlnesc și la Çatal Hüyük,

unde au fost descoperite altare de formă rotundă sau ovală, în fiecare sanctuar cercetat (Lazarovici 1991, 35). În arealul culturii Cucuteni, un fenomen des întâlnit îl constituie împărțirea altarului în patru zone: este vorba despre acele vetre în formă de cruce, considerate altare pentru ars ofrande în sanctuare (Monah-Cucoș 1985, 117).

S II/2000

S III/2001

2.

1. Reconstituirea grafică a altarului-grânar (A₁/2000 – după Ciută, Gligor 2003, 15); 2. Grundriss complex Tiszapolgar C1/2001- după Ciută, Gligor 2003, 13)

În general altarele au o trăsătură comună, și anume faptul că au fost descoperite în asocieră cu vase care în mod cert aveau un rol în cadrul ritualurilor magico-religioase. Astfel, la Șeușa în apropierea altarului a fost descoperit vasul cu un picior perforat. Din complexul de la Parța provin amfore, cupe și vase antropomorfe („Bocitoarea”, „Omul care strigă”). Un alt tip de vas cultic este amfora cu una sau două toarte. La Căscioarele, alături de un altar, a fost descoperit un vas askos. Gh. Lazarovici este de părere că aceste vase trebuie puse în legătură cu unele ritualuri de tipul libațiilor, în ele păstrându-se, probabil, lichidul sacru (Lazarovici 1991, 15).

În cazul altarelor-grânar depunerea ofrandelor se putea face fie prin ardere, „fumigatio”, fie prin depuneri, „oblatio”. În ceea ce privește altarul de la Șeușa, înclinăm să credem că ritualurile desfășurate aici se înscriu în categoria „oblatio”, atât datorită lipsei cenușii (în cazul ritualurilor de tip „fumigatio” cenușa este prezentă în cantitate mare), cât și datorită prezenței râșnițelor în cadrul altarului, știut fiind faptul că râșnitul a fost practicat adesea cu rol cultic, chiar în cadrul sanctuarului de la Pianul de Jos aflându-se o râșniță care a fost pusă în legătură cu râșnitul cultic (Aldea 1974, 41).

În concluzie, altarul grânar de la Șeușa poate fi pus în legătură cu ritualurile de final de sezon agricol. Starea fragmentară în care a fost descoperit nu se datorează unei distrugerii intenționate, ci timpului, altarul fiind probabil părăsit. Există multe ritualuri conform cărora obiectele de cult sunt lăsate acolo unde au fost utilizate, chiar și în tradiția populară distrugerea vetrei locuinței fiind de rău augur. Caracterul cultic al altarului grânar reiese și din faptul că este amplasat pe un vârf de deal dominând bazinul inferior al Mureșului.

NOROCEL B. BÂNDAC - PAUL A. MIHAI
Universitatea „1 Decembrie 1918”
Alba Iulia

BIBLIOGRAFIE

Aldea 1974	- I. Al. Aldea, „Altarul magico-ritual” descoperit în așezarea neolitică de la Ghirbom (Comuna Berghin, Jud. Alba), în <i>Apulum</i> , XII, 1974, p. 40-48.
Ciută – Gligor 2003	- M. Ciută, A. Gligor, <i>Descoperiri arheologice în situl de la Șeușa-„Gorgan” (Com. Ciugud, jud. Alba)</i> , în <i>Apulum</i> , XI, 2003, p. 1-38.
Iercocșan 2002	- N. Iercocșan, <i>Cultura Tiszapolgár</i> , Cluj-Napoca, 2002.
Lazarovici 1991	- Gh. Lazarovici, <i>Venus de Zăuan. Despre credințele și practicile religioase-magice</i> , în <i>ActaMP</i> , XIV-XV, 1991, p. 11-36.
Lazarovici, Drașoveanu, Maxim 2002	- Gh. Lazarovici, Fl. Drașoveanu, Z. Maxim, <i>Parța</i> , Timișoara, 2002.
Monah – Cucos 1985	- D. Monah, Șt. Cucos, <i>Așezările culturilor Cucuteni din România</i> , București, 1985.
Paul 1992	- I. Paul, <i>Cultura Petrești</i> , București, 1992.

AN ARRANGEMENT WITH A PARTICULAR PURPOSE (THE GRANARY-ALTAR) BELONGING TO THE AENEOLITHIC AGE

SUMMARY

The arrangement presented here is situated inside the commune, Alba county). The campaign of 2001 brought about the complete contained an arrangement, probably one of cult, belonging to the Tiszapolgár settlement.

Upon the fragments' removal from the complex, one could notice on their lower side twig prints from the wooden "bed" on which the brazing made of clay mixed with a large quantity of organic degreasing substance was placed. The complex had a slight riverbed shape.

This "granary-altar" is connected with the spiritual manifestations that took place on the occasion of the end of the agricultural season.

EXPLANATION OF FIGURES

Fig. 1. Graphic reconstruction of the granary-altar (A1/2000);

Fig. 2. Grundriss Tiszapolgár complex (C1/2001).